

# Vlaamse Gebarentaal als versterking van de ontwikkeling van dove en slechthorende kinderen<sup>1</sup>

## Visietekst Kind en Gezin

Kind en Gezin wil zoveel mogelijk kansen geven aan alle kinderen. Met deze visietekst wil Kind en Gezin het belang van een rijke visuele taal en visuele en orale stimulatie tijdens de cruciale eerste levensmaanden en -jaren beklemtonen. Zo kunnen ook dove en slechthorende kinderen een ruime kennis van de wereld verwerven als onmisbare basis voor een succesvolle taalontwikkeling. Voor ouders is het belangrijk dat zij op dit vlak zo goed mogelijk geïnformeerd worden over mogelijkheden zodat zij voor hun kind keuzes kunnen maken die aansluiten bij hun noden, waarden en mogelijkheden. Respect voor de keuze van ouders staat centraal.

Deze visietekst biedt handvatten voor professionals<sup>2</sup> die werken met gezinnen en kinderen. Kind en Gezin formuleert vier doelstellingen om de komende jaren, samen met partners, op in te zetten.

### Situering

Doofheid en slechthorendheid is een vaak voorkomende aangeboren afwijking. 1 op 2000 pasgeborenen heeft een ernstige, aangeboren tweezijdige slechthorendheid of doofheid. Op lagere schoolleeftijd hebben al 4 tot 6 per duizend kinderen een permanente slechthorendheid/doofheid ontwikkeld.<sup>3</sup>

Doofheid en slechthorendheid gaan vaak samen met andere beperkingen.

Sinds 1998 voert Kind en Gezin een neonatale gehoortest uit. We streven ernaar om bij alle baby's geboren in het Vlaamse gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest<sup>4</sup> de gehoortest uit te voeren in de eerste weken na de geboorte. Bij een afwijkende controletest wordt doorverwezen naar een centrum dat veel expertise heeft op vlak van gehoordiagnostiek bij baby's. Een afwijkende controletest betekent immers niet dat er effectief sprake is van doofheid of slechthorendheid maar dat verder onderzoek noodzakelijk is.

---

<sup>1</sup> Deze visietekst focust op communicatie voor dove en slechthorende kinderen. Uiteraard moet de dienstverlening van Kind en Gezin ook aansluiten bij vragen en noden van dove of slechthorende ouders. Dit is echter niet de focus van deze visietekst.

<sup>2</sup> Professionals kunnen regioteamleden van Kind en Gezin zijn, medewerkers van een Huis van het Kind, kindbegeleiders in de kinderopvang,...

<sup>3</sup> Van Kerschaver, E., Stappaerts, L; Gehoorrapport 2009-2010-2011, <http://www.kindengezin.be/img/rapportGehoor2009-2010-2011.pdf>

EUROCAT public health indicators for congenital anomalies in Europe. Khoshnood, B., Greenlees, R., Loane, M., Dolk, H., EUROCAT Project Management Committee, EUROCAT Working Group. Birth Defects Res A Clin Mol Teratol 2011 Mar; 91 Suppl 1:S16-22, Epub 2011 Mar 4

Identifying infants with hearing loss – United States, 1999-2007. MMWR Morb Mortal Wkly Rep.59(8): 220-223.

<sup>4</sup> Indien ze gebruik maken van de dienstverlening van Kind en Gezin.

Het opsporen van doofheid en slechthorendheid tijdens de eerste levensweken is erg belangrijk om de ontwikkelingskansen van de betrokken kinderen te maximaliseren, de dialoog met de ouders aan te gaan en de ouder-kind communicatie te stimuleren. Immers, als aan ouders meegedeeld wordt dat hun kind doof is, komen spontane interacties tussen baby en ouder onder druk te staan en verdwijnt het elkaar aankijken en de gelaatgerichtheid tijdens interacties. Dit wederzijds aankijken is erg belangrijk en moet op gang gehouden en verder gestimuleerd worden. Vroege communicatie tussen ouder en kind verloopt spontaan visueel ondersteund en vergroot de focus en onderlinge betrokkenheid.

Vroegtijdig opsporen in combinatie met vroegtijdige interventie levert de grootste winst op voor de algemene en specifieke ontwikkeling van elk kind. Weinig of niet horen heeft grote impact op de gehele ontwikkeling van kinderen. De eerste levensjaren zijn namelijk uiterst belangrijk in de ontwikkeling van het jonge kind. Ervaringen die kinderen op jonge leeftijd opdoen hebben een impact op de rest van hun leven. Vooreerst beïnvloedt doofheid en slechthorendheid de taalontwikkeling van jonge kinderen. Al zeer vroeg start het proces van het leren van taal en het breder leren communiceren. Recente studies lijken uit te wijzen dat het leren van de basiskennmerken van een taal al start tijdens het tweede trimester van de zwangerschap<sup>5</sup>. Ook al spreken de meeste kinderen pas hun eerste woordjes rond de leeftijd van één jaar, het taal- en communicatieproces start al veel vroeger.

Daarnaast beïnvloeden doofheid en slechthorendheid de sociale, emotionele, intellectuele en motorische ontwikkeling van kinderen. Ook bij het proces van opvoeden en bij de ouder-kind-interactie heeft de afwezigheid van auditieve prikkels een impact.

### Medische opvolging

Indien de controletest een afwijkend resultaat heeft, worden ouders doorverwezen naar een gespecialiseerd centrum. Een multidisciplinair team onderzoekt of de baby effectief doof of slechthorend is en tracht de mate, de ernst en de aard van slechthorendheid vast te stellen.

Het is een belangrijke taak van het centrum na bevestiging van doofheid of slechthorendheid de ouders te informeren over wat mogelijk is en uitleg te geven over de verschillende communicatiemodi en hen geïnformeerde keuzes te laten maken. Bij een bevestigde doofheid of slechthorendheid is het ook de taak van het centrum om de ouders te verwijzen naar een thuisbegeleidingsdienst. Ouders die niet ingaan op deze doorverwijzing moeten op een andere manier geïnformeerd, ondersteund en opgevolgd worden.

Op het moment van de diagnose gaan ouders door een proces van verwerking. Vele vragen van ouders en familie moeten een antwoord krijgen. Het rouwproces krijgt hierin niet altijd een plaats. De thuisbegeleidingsdiensten hebben hierin een belangrijke rol te vervullen. Daarnaast bieden zij ouders ondersteuning bij de uitgebreide administratie, geven van accurate en volledige informatie. Ze lichten aan de ouders op hun tempo de ruime waaier van mogelijkheden toe. Het is voor de ouder(s) namelijk niet gemakkelijk om zelf een bewuste keuze te maken. Daarom is het belangrijk dat ouders van dove en slechthorende kinderen vanaf het begin informatie krijgen over alle

---

<sup>5</sup> Moon, C., Lagercrantz, H. & Kuhl, P., Language experienced in utero affects vowel perception after birth: A two-country study. *Acta Paediatrica*, 2013, 102.2:156-160

keuzemogelijkheden en consequenties van gemaakte keuzes. Hierin worden zij gezien als volwaardige partners.

Een van de mogelijkheden is een medisch-technische interventie. Er zijn op dit moment heel wat hulpmiddelen zoals hoorapparaten of een cochleair implantaat beschikbaar. De focus ligt op het ondersteunen van communicatie van dove personen met hun horende omgeving. Dit soort interventies heeft echter ook zijn beperkingen. Doofheid gaat soms samen met andere beperkingen waar de medische benadering nog geen oplossing voor kan bieden.

Naast een mogelijke medische-technische interventie, kan er ook gestart worden met het leren van de Vlaamse Gebarentaal (VGT). Dit kan voor ouders en kinderen heel wat voordelen bieden.

### Vlaamse Gebarentaal (VGT)

VGT is de gebarentaal die door Vlaamse doven wordt gebruikt. Deze taal is spontaan tot stand gekomen binnen deze gemeenschap en werd in 2006 erkend als taal<sup>6</sup>. Het is geen kunstmatige, uitgevonden taal of 'afgeleide' van de Nederlandse taal; het is ook geen Nederlands vertaald in gebaren. Het is een zelfstandige en volwaardige taal met een geheel eigen lexicon en geheel eigen grammatica.

Als je de Vlaamse Dovengemeenschap opvat als de gemeenschap van dove Vlaamse Gebarentaligen, dan telt de Vlaamse Dovengemeenschap zo'n 6000 dove mensen. Er zijn in Vlaanderen echter 60.000 mensen die doof of slechthorend geboren zijn, maar niet iedereen van hen kent en gebruikt VGT. Vooral mensen die van bij de geboorte doof zijn, gebruiken VGT als communicatiemiddel. Veel horende mensen kennen – om tal van redenen – VGT. Hun aantal wordt geschat op zo'n 7000. Sommigen van hen hebben VGT als moedertaal, anderen gebruiken ze als tweede of vreemde taal, anderen zijn ze nog maar net beginnen te leren. CODA's<sup>7</sup>, tolken Vlaamse Gebarentaal, horende ouders van dove kinderen, broers en zussen van dove mensen, tolkstudenten, mensen die om professionele redenen in contact komen met dove kinderen of volwassenen, studenten van de cursussen VGT, ... zijn allemaal horende mensen die in meerdere of mindere mate de VGT beheersen.

Bijna 92% van dove/slechthorende kinderen heeft horende ouders. Van alle dove ouders heeft meer dan 96,5% horende kinderen, dit worden ook wel 'CODA-kinderen' genoemd.<sup>8</sup> Dit schetst een beeld van de gezinnen waar één of meerdere personen doof/slechthorend zijn.

Het (gesproken) Nederlands is voor vele dove personen een tweede taal. Heel wat dove personen kunnen zich minder goed uitdrukken in het Nederlands dan in VGT. VGT is voor hen hun eigen en eerste taal. VGT kan een oplossing bieden om doven en ernstig slechthorenden<sup>9</sup> toe te laten genuanceerd te communiceren wanneer andere hulpmiddelen niet gebruikt worden. Zij kunnen zich in deze taal volledig uiten.

<sup>6</sup> Op 26 april 2006 werd de Vlaamse Gebarentaal erkend door het Vlaams Parlement. Het decreet stelt dat dove mensen behoren tot de linguïstisch-culturele minderheidsgroep waarvoor de VGT een identificerende rol speelt.

<sup>7</sup> CODA staat voor 'Children Of Deaf Adults' of 'Horende kinderen van dove ouders'.

<sup>8</sup> Mitchel, 2004

<sup>9</sup> Ernstig gehoorverlies is een slechthorendheid tussen 71 en 90 dB [BIAP](#)

Kind en Gezin wil samen met partners VGT als volwaardige ondersteuning voor dove of ernstig slechthorende kinderen bepleiten.

## VGT en meertalig opvoeden

Meertaligheid biedt een onmiskenbaar voordeel bij communicatie, ook voor dove en ernstig slechthorende kinderen.

Uit studies blijkt dat kinderen die geen toegang hadden tot VGT tijdens hun eerste levensjaren, meer kans liepen op communicatieproblemen en meer problemen hadden met hun studie en sociale vaardigheden<sup>10</sup>.

Kind en Gezin schreef in 2011 de visietekst 'Taalstimulering en meertaligheid'. Hierin staat een positieve benadering van meertaligheid centraal. Het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) vormt één van de leidraden voor de beleidskeuze van Kind en Gezin om te werken rond taalstimulering bij jonge kinderen.

Artikel zes van het IVRK omschrijft het recht van elk kind op ontwikkeling en de taak van de overheden om dit recht te garanderen. Kind en Gezin wil de taalontwikkeling van kinderen als belangrijk aspect van de algemene ontwikkeling, stimuleren.

In het IVRK staat het recht op participatie van kinderen in de samenleving centraal. Dit recht zit verweven doorheen het hele verdrag. Dit gaat onder andere over het recht van elk kind op privacy, het recht zich te verenigen, ... Het vlot kunnen spreken van een taal bevordert de participatie van kinderen in de maatschappij. Kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften of kinderen die de voertaal niet of onvoldoende spreken, lopen het risico niet ten volle te kunnen participeren in de samenleving. Kind en Gezin wil de taalontwikkeling bij alle kinderen ondersteunen. Daarnaast wil Kind en Gezin het leren van Nederlands stimuleren bij jonge kinderen.

Non-discriminatie is één van de basisprincipes van het Verdrag. In artikel twee van het verdrag wordt dit principe toegelicht: het artikel geeft aan dat alle rechten van toepassing zijn op alle kinderen, zonder enige uitzondering, en dat de staat verplicht is om kinderen tegen om het even welke vorm van discriminatie te beschermen. Elk kind is gelijkwaardig.

Artikel 29 van het IVRK bevat een omschrijving van doelstellingen en principes waarop het onderwijs gericht moet zijn. Eén van de principes is het bijbrengen van eerbied voor de ouders van het kind, voor zijn of haar eigen culturele identiteit, taal en waarden, voor de nationale waarden van het land waar het kind woont, het land waar het is geboren en voor andere beschavingen dan de zijne of de hare. Artikel 30 vermeldt expliciet dat elk kind het recht heeft om 'zich van zijn of haar eigen taal te bedienen'. Kind en Gezin wil de ontwikkeling van de thuistaal stimuleren. Het leren en beleven van de eigen taal is een basisrecht van elk kind. Het vormt een heel belangrijk deel van zijn of haar identiteit. Daarnaast wordt door het goed leren van de thuistaal een stevige basis gelegd voor het leren van andere talen.

Vanuit deze rechten wordt de beleidskeuze van Kind en Gezin bepaald: enerzijds wil Kind en Gezin de algemene taalontwikkeling van alle kinderen stimuleren; dit gaat over het leren van de

---

<sup>10</sup> Kyle J.G. e.a. en Heiling K. in Memorie van toelichting bij het decreet Vlaamse Gebarentaal, 5 mei 2006.

thuis taal en het ondersteunen van kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften op vlak van taalontwikkeling. Anderzijds wil Kind en Gezin het leren van het Nederlands stimuleren: op die manier worden maximaal kansen gecreëerd en wordt discriminatie tegengegaan.

Vanuit deze visietekst vloeit voort dat Kind en Gezin VGT als volwaardige taal erkent en het leren van VGT ondersteunt. Kinderen, die al heel vroeg VGT leren, zullen makkelijker Nederlands leren. De principes omtrent het omgaan met meertaligheid kunnen ook op meertalige gezinnen toegepast worden waar VGT en Nederlands en eventueel andere talen gesproken worden. Er is echter één essentieel verschil: in gezinnen waar ouders horend zijn en kinderen doof of ernstig slechthorend, wordt nog geen VGT gebruikt. Ouders beginnen het wel vaak te leren samen met hun kind maar hebben het nog niet meteen onder de knie. Zij hebben nood aan dove taalmodellen waarbij de klemtoon ligt op meertaligheid. Dove of ernstig slechthorende kinderen van horende ouders en [CODA-kinderen](#), moeten dus op een ander manier in contact gebracht worden met VGT. Belangrijk is dat die persoon VGT goed beheerst om een goede basis te leggen, net zoals bij het verwerven van elke 'eerste taal'. De voorwaarden om tot een positieve tweetaligheid te komen zijn dus anders bij dove/ernstig slechthorende kinderen met ouders die geen VGT kennen.

## Engagement en doelstellingen

### Een 'en-en'-verhaal met vier doelstellingen

De ondersteuning van de taalontwikkeling van kinderen, die van bij de geboorte doof of ernstig slechthorend zijn, is een 'dubbel en-en-verhaal'.

Ten eerste is er zowel medische opvolging nodig als het informeren over VGT en het ondersteunen naar een aanbod VGT.

Ten tweede staat het leren van VGT het leren van Nederlands niet in de weg, integendeel: VGT en Nederlands leren kan perfect samen gaan. Een dove of ernstig slechthorende zal beter Nederlands<sup>11</sup> leren als hij of zij een goede basis heeft in VGT, zijn 'eerste taal'. Hoe vroeger VGT aangeleerd wordt, hoe beter voor de cognitieve ontwikkeling van kinderen. En dit beïnvloedt ook andere ontwikkelingsdomeinen. Wat betreft taalontwikkeling kan VGT de conceptuele basis vormen om op verder te bouwen voor het leren van Nederlands.

---

<sup>11</sup> VGT kan een basis bieden voor het leren van Nederlands. Wat betreft andere gesproken talen, is er geen link met VGT.

Vanuit dit kader formuleert Kind en Gezin vier doelstellingen met betrekking tot de ondersteuning van dove en ernstig slechthorende kinderen en hun ouders:

#### Doelstelling 1:

Kind en Gezin wil alle ouders met dove of slechthorende kinderen ondersteunen om hun kinderen zoveel mogelijk kansen te geven.

**Kind en Gezin ondersteunt ouders bij doorverwijzing en verder onderzoek. Kind en Gezin informeert ouders over VGT en de positieve effecten ervan. Ouders worden doorverwezen naar partners die verder kunnen informeren en ondersteunen.**

#### Doelstelling 2:

**Kind en Gezin benadrukt, zoals in elk meertalig gezin, de voordelen van een meertalige opvoeding.** Het feit dat VGT de basis kan vormen voor het leren van het Nederlands staat hierbij centraal. In de communicatie van Kind en Gezin met ouders zal deze boodschap consequent aanwezig zijn.

*LINK [VISIETEKST TAALSTIMULERING EN MEERTALIGHEID](#)*

#### Doelstelling 3:

**Kind en Gezin benadert ouders van dove en slechthorende kinderen in de eerste plaats als ouders met een jong kind.** Naast de specifieke vragen en bezorgdheden over doofheid en slechthorendheid hebben deze ouders dezelfde vragen en noden als elke jonge ouder. Hen hierin ondersteunen en positief bevestigen is essentieel.

*LINK [VISIETEKST KINDEREN MET SPECIFIEKE ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE + ONDERZOEK BEA MAES](#)*

#### Doelstelling 4:

Kind en Gezin bepleit binnen de eigen organisatie, bij haar partners en bij de bredere publieke opinie het belang van de Vlaamse Gebarentaal. Hierbij werkt het agentschap samen met Fevlado vzw, de Federatie van Vlaamse Doven Organisaties. **Kind en Gezin neemt een sensibiliserende rol op in haar communicatie naar haar medewerkers, partners en gezinnen.**

*LINK [FEVLADO](#)*

## Referenties en informatie

- Adviescommissie VGT: <http://www.adviesvgt.be/decreet-vgt>
- Visietekst 'Taalstimulering en meertaligheid' Kind en Gezin: <http://www.kindengezin.be/img/visietekst-nederlands.pdf>
- 'Het Kind in Vlaanderen 2014' Kind en Gezin: <http://www.kindengezin.be/img/kind-in-vlaanderen-2014.pdf>
- 'Mijn baby is doof': <http://www.mijnbabyisdoof.be/>
- Federatie van Vlaamse DovenOrganisaties: [www.fevlado.be](http://www.fevlado.be)
- [www.vlaamsegebarentaal.be](http://www.vlaamsegebarentaal.be)
- 'Jaarrapport gehoor 2009-2010-2011', Kind en Gezin: <http://www.kindengezin.be/img/rapportGehoor2009-2010-2011.pdf>
- Ter Horst, W. 2007, Over Troosten en Verdriet.
- Elberling C., Don M., Cebulla M., and Stürzebecher E. (2007). "Auditory steady-state responses to chirp stimuli based on cochlear traveling wave delay," J. Acoust. Soc. Am. 122, 2772–2785.10.1121/1.2783985
- JGZ 'Een gigantisch effect voor een prikkie', factsheet versie 19 juni 2016, webpagina <https://drive.google.com/file/d/0B9YquJ-q2VGfS2Vwak1rVmg5NIhfdlVsdKf3RDFZX2RWejFF/view>
- *Sign Language and Spoken Language for Children With Hearing Loss: A Systematic Review* Fitzpatrick, M., Hamel, C., Stevens, A., Pratt, M., et al., Pediatrics, 2016, 137
- Mitchell R, Karchmer M. *Chasing the mythical ten percent: parental hearing status of deaf and hard of hearing students in the United States. Sign Lang Stud.* 2004;4(2):138–163